

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
București, Str. Alecu Russo nr. 13-19, sector 2;
Tel.: 0213167565/0213167557; Fax: 0213167552
e-mail: office@iicmer.ro
www.iicmer.ro

© 2018 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © kjpargeter/Depositphotos.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

INSTITUTUL DE INVESTIGARE A CRIMELOR COMUNISMULUI
ȘI MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

Locuri ale suferinței: închisori, lagăre și colonii / Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. – Iași: Polirom, 2018

ISSN 2344-6285

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i> (Clara Mareș)	9
Aspecte privind evoluția legislației în materia executării pedepselor privative de libertate în perioada 1929-1969 (<i>Cătălin Constantinescu</i>)	15
Târgu Ocna : o poveste despre viață și moarte (<i>Alin Mureșan</i>)	55
Colonia de muncă de la Cernavodă (<i>Florin S. Soare</i>)	125
O formă de represiune : alimentația deținuților politici în colonia de muncă Periprava (<i>Constantin Vasilescu</i>).	165
„Vocile” din „închisoarea tăcerii”. Metode de comunicare între deținuții politici din închisoarea de la Râmnicu Sărat (1955-1963) (<i>Cosmin Budeancă</i>).	211

Evenimentele de la începutul lui iunie 1950 sunt încă destul de confuze în materialele documentare. Pe de o parte, confuzia a fost pricinuită de administrația închisorii și de conducerea Securității, care nu s-au sincronizat pentru extinderea demascărilor și au dat naștere la o serie de stângăcii chiar printre adepții „reeducării”. Pe de altă parte, ea a fost augmentată și de mărturiile celor câțiva participanți la evenimente, întrucât declarațiile pe care le-au dat mai târziu în anchetă Eugen Munteanu și Nuti Pătrășcanu abundă de inexactități, date greșite și chiar fabulații, în cazul ultimului. Totuși, se pare că Vasile Badale a sesizat rolul de conducător pe care și-l asumase Munteanu și a căutat să-l convingă de faptul că acțiunea nu poate continua decât în forma violentă pe care a îmbrăcat-o la Pitești. Munteanu a încercat să obțină de la director introducerea unei secții de izolare, pentru a ușura folosirea violenței. Deși aparent a eșuat în demersul său, el i-a transmis lui Nuti Pătrășcanu că ar fi avut succes. În paralel, pe 2 sau pe 3 iunie a avut loc un incident aparent necoordonat: Andrei Andreev a încercat să-l agreseze pe un alt deținut, Cezar Tănase, în camera 72.

Tănase le-a povestit colegilor ce s-a întâmplat, iar aceștia, după ce s-au sfătuit, l-au însărcinat pe Aurelian Guță să îl informeze pe directorul Danieliuc. Guță era închis încă de pe vremea regimului antonescian și mai fusese deținut în sanatoriu, astfel că a fost ascultat cu atenție. Nefiind la curent cu acțiunea de „reeducare”, directorul a rămas stupefiat de cele auzite. Speriat de posibilitatea apariției violențelor între deținuții pe care îi avea în pază, a considerat necesar să anunțe autoritățile de la București¹, dar și să facă o vizită prin penitenciar pentru a-i amenința pe cei închiși să renunțe la orice activitate politică: „să fie liniște că e sanatoriu, să nu mai audă că unii sunt «reeducați» și alții «nereeducați» că aici e sanatoriu, nu se

pregătite. Atât în rețelele informative din afara penitenciarelor, cât și în cele din interiorul sistemului carceral, rezidenții erau persoane cu un atașament superior față de regim. Exemplul cel mai cunoscut, în contextul „reeducării”, îl reprezintă Eugen Țurcanu.

1. Interviu cu Aurelian Guță, *apud* Mircea Stănescu, *op.cit.*, p. 24.

face politică”¹. În realitate, gestul lui Andreev a avut un dublu efect : pe de o parte, a încercat să prelungească atmosfera de teroare din Pitești, pe de altă parte, i-a pus în gardă pe deținuții bolnavi, eliminând elementul-surpriză, esențial pentru reușita demascărilor.

Postul liber de la Biroul Inspecției a fost ocupat cândva în decursul lunii iulie de sublocotenentul Augustin Șleam. Acesta era absolvent al școlii de cadre special instruite pentru munca informativă din penitenciare, organizată de colonelul Tudor Sepeanu, în lunile februarie-mai 1950. La cursuri participaseră circa 50 de elevi recrutați din rândurile Milițiilor locale, care au fost apoi repartizați în închisori, în funcție de caracterizarea care li s-a făcut. Absolvenții cei mai promițători au fost trimiși în locurile de interes major pentru „reeducare” : Pitești și Gherla. După cum menționează Tudor Sepeanu, Șleam nu s-a numărat printre cei remarcați, calitatea sa îndoielnică fiind remarcată și de deținuți : „După aspect, părea a fi muncitor, dar de o foarte proastă calitate, pentru că nu era în stare să facă altceva decât rău. De la acest sinistru personaj ni s-au tras multe suferințe”². Aristide Lefa notează că Șleam era atât de fudul, încât a venit într-o zi la închisoare „cu piteni la cizme, carabiniere la centură și, bineînțeles, nelipsitele mănuși de piele”³.

Neimplicarea directorului Danieliuc în demascări rezultă din mai multe surse. El a prevenit-o pe doctorița sanatoriului să se ferească de anumiți deținuți, care sunt informatori ai lui Augustin Șleam, arătându-i pe unul dintre ei în timp ce-și redacta o notă informativă : „Și să știți că nu-i numa’ unu’, sunt mai mulți ! Sunt mai mulți, s-aveți grijă ! ”⁴. De altfel, pe 5 iulie el i-a amenințat pe liderii „reducătorilor” că îi va transfera disciplinar la Suceava dacă nu se vor potoli și vor insista cu încercările de a folosi violența împotriva celorlalți deținuți⁵. Lipsa de sprijin din partea administrației, împreună

1. *Memorialul ororii...*, p. 385.

2. Aristide Lefa, *op.cit.*, p. 77.

3. *Ibidem*, p. 99.

4. Interviu cu Margareta Pescariu (Danielescu), *apud* Mircea Stănescu, *op.cit.*, p. 27.

5. *Memorialul ororii...*, pp. 385-386.

cu deconspirarea lor în fața colegilor din sanatoriu au făcut practic imposibilă o acțiune sistematică de a continua demascările.

Situația avea să se schimbe la sfârșitul lunii iulie 1950, după inspecțiile colonelului Iosif Nemeș din partea Direcției Generale a Penitenciarelor¹ și a lui Tudor Sepeanu, noul șef al Biroului Inspecții. Nuti Pătrășcanu i-a raportat primului atât starea de spirit din penitenciar, cât și dificultățile întâmpinate în activitatea de „reeducare” din partea directorului și a ofițerului politic. Rezultatul a fost schimbarea directorului cu Anton Brumă, care sosise împreună cu Nemeș de la București.

Medicul închisorii susține că profesia de bază a lui Brumă era de oficiant sanitar și îl descrie ca pe un individ „destul de omenos”, care nu se adresa urât deținuților, bun gospodar, care a încercat să le ofere bolnavilor o alimentație cât mai bună, servindu-le chiar struguri într-o zi, ceea ce a constituit un eveniment în închisoare. Întrucât erau amândoi originari din Neamț, doctorul Danielescu i-a cerut să nu-i facă orașul de râs : „Lăsați pe mine, doamna doctor ! Se poate ?”².

Nu doar Nuti Pătrășcanu a încercat să profite de vizita lui Nemeș în penitenciar. Eugen Munteanu a cerut și el să iasă la raport, expunându-i apoi situația din Târgu Ocna. La sugestia colonelului, a dat apoi o informare scrisă de circa 10 pagini. Interacțiunea cu Nemeș a avut darul să-l încurajeze pe Munteanu, întrucât i-a rezolvat problema contactului cu Securitatea, fiind predat sublocotenentului Șleam. Tot cu această ocazie, i-a recomandat să aibă încredere în directorul Brumă, pentru că este un tovarăș care „ne-a ajutat în muncă”³.

Pe de altă parte, Tudor Sepeanu a discutat fără ocolișuri despre demascări, deși a aruncat toată responsabilitatea pe umerii deținuților. Noul șef al Biroului Inspecții le-a transmis „reeducărilor” că regimul preferă să acorde încredere celor care îi ajută și a încurajat violențele :

1. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1126, vol. 10, f. 39v.

2. Interviu cu Margareta Pescariu (Danielescu), *apud* Mircea Stănescu, *op.cit.*, p. 32.

3. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236.131, f. 124.

„La Pitești au fost 2 categorii de deținuți : unii care au exploatat și alții care au fost exploatați. Și cei care au fost exploatați s-au trezit și au văzut că au de plătit o poliță celor care le-au exploatat conștiința. Și regimul nu i-a putut împiedica să le-o dea pe cocoșe”¹. Sepeanu a chemat la discuții atât deținuți „reeducați”, cât și doi reprezentanți ai celor care refuzau „reeducarea” și le-a transmis celor din urmă că regimul nu se poate opune celor care vor să-și schimbe părerile : „I-am prefera pe-ăștia decât pe voi, care rămâneți pe poziție banditească ! ”². Conform indicațiilor primite de la Pintilie, Sepeanu a discutat ulterior cu slt. Șleam și Eugen Munteanu ce au de făcut pentru a porni demascările și în Târgu Ocna. Colonelul a recunoscut în detaliu indicațiile pe care le-a dat la Târgu Ocna, în ancheta din 1954 :

La penitenciarul sanatoriu TBC Tg-Ocna, unde aveam ca reprezentant al Serviciului inspecției un singur ofițer, de al cărui nume nu-mi amintesc, am fost în control o singură dată, luând legătura cu acesta și cu directorul penitenciarului. Scopul vizitei mele aci, în afară de obiectivul normal, munca de control și îndrumare, a fost și acela că în acest penitenciar-sanatoriu se continua acțiunea de care am relatat la penitenciarul Pitești, acțiune care dăduse ca rezultat o declarație a unuia dintre studenții legionari care printre alte informații ne indica pe unul din studenții dela acest sanatoriu care se afla frământat în dorința de auto-demascare, dar care se părea că nu are curajul de a o face fiindu-i frică de consecințe, faptele sale fiind foarte grave. Cum am ajuns aci, după ce am discutat cu Slt. dela Biroul inspecției, care m-a pus în curent cu starea de lucruri din penitenciar și cu cele referitoare la auto-demascări, am luat legătura cu deținutul despre care era vorba și am încercat a-l face a declara totul, dându-i a înțelege că se va aprecia în mod favorabil lui, această auto-demascare. După ce mi-a mai cerut un timp de gândire, a fost condus înapoi, urmând a face auto-demascarea în fața Slt. subaltern al meu. Într-adevăr, la cca. 2 săptămâni, Slt. s-a prezentat la centrală în DGP unde mi-a înmănat o declarație pe 20-30 pagini, în care acesta arăta o întreagă rețea de spionaj și terorism, de natură legionară, indicând

1. *Memorialul ororii...*, p. 325.

2. Interviu cu Aurelian Guță, *apud* Mircea Stănescu, *op.cit.*, p. 34.

o serie de aparate de radio-emisie precum și locul unde ele se aflau și persoanele care le dețineau, totdeodată, arătând că el însuși săvârșise din ordinul acestei organizații două crime asupra unor ofițeri sovietici pe care-i împușcase, indicând atât data când săvârșise crimele, locul, cât și numele celor uciși, cauzele fiind, spunea el, că aceștia lucrau în aparatul de contra-spionaj sovietic. Cu acest material m-am dus imediat la DGSS la Dl. Nicolschi Alexandru, Dl. Ministru Adjunct Pintilie Ghe. fiind în concediu și i l-am predat. În aceeași zi sau cu o zi după Dl. Nicolschi Al. m-a chemat la telefon și m-a întrebat unde se află deținutul, nu știu ce anume măsuri s-au mai luat și dacă cele declarate de legionarul de mai sus, au fost sau nu reale.

Tot la Tg. Ocna am dat dispoziții pentru a se urmări activitatea medicilor din sanatoriu, existând unele informațiuni că ei ar face anumite legături în afară, până la plecarea mea nu am avut nici un material care să confirme cele de mai sus.

În cece privește acțiunea de auto-demascare, ea a continuat și materialul rezultat a fost înaintat la DGSS. Nu am luat nici o altă legătură cu vre-o altă persoană decât cu cele pomenite mai sus.

Materialul informativ l-am primit sub următoarele forme : note informative, auto-demascări și note de stare de spirit. Tot acest material era redactat de componenții birourilor inspecției. Precizez că auto-demascările erau declarații scrise de deținuți (în penitenciarele Pitești, Tg. Ocna și mai târziu colonia „Peninsula”), notele informative, erau scrise de componenții birourilor inspecției respectiv, după relatările informatorilor, iar notele sau rapoartele de stare de spirit cuprindeau, întreaga activitate a penitenciarului și erau redactate tot de aceștia, lunar¹.

Un episod important s-a desfășurat pe 30 august 1950, când agresorii l-au confruntat pe Andrei Andreev, aflând că acesta nu și-a făcut demascarea în Pitești. Deși a recunoscut unele informații pe care le ascunsese, a fost bătut a doua zi. Conform mărturiei unuia dintre agresori, Andreev a fost șantajat sentimental până când, referindu-se la părinți, a strigat : „Îi spun că ei m-au nenorocit”². Nici acest lucru

1. ANIC, fond CC al PCR, Secția Administrativ-Politic, dosar nr. 33/1953, ff. 57-58.

2. *Memorialul ororii...*, p. 393.

nu l-a salvat însă, deoarece, în timp ce scria informațiile pe hârtie, comitetul de agresori a aflat de la un consătean de-al său că mai ascundea ceva legat de tentativa de trecere a frontierei, motiv pentru care a fost din nou bătut la fund. După aceste bătăi, Andreev a cedat complet și a dat relații despre persoanele din grupul în care activase¹. Este de remarcat faptul că bătăile erau de o intensitate mult mai redusă decât la Pitești, din cauza regimului diferit din Târgu Ocna, care nu permitea producerea de zgomote fără o reacție din partea celorlalți deținuți.

O altă încercare de agresiune fizică s-a înregistrat la 14 septembrie 1950, când grupul lui Pătrășcanu și Munteanu a încercat să îl bată pe Radu Ionescu. Grupul s-a oprit în momentul în care Ionescu a început să țipe, dar Pătrășcanu i-a dat două palme, iar Munteanu l-a convins să li se alăture. Tot în această perioadă, conducerea penitenciarului a transferat câțiva deținuți în camerele 72, 73, 74, 75 și 76, în așa fel încât să existe în jur de doi agresori la câte șase-șapte victime potențiale. Directorul și slt. Șleam i-au atenționat pe agresori să acționeze în conformitate cu înțelegerile dintre ei, dar, cu toate că Munteanu le-a confirmat celorlalți că administrația acceptase bătaia ca metodă de obținere a demascărilor, se pare că acest lucru era fals, iar atenționarea oficialilor avea rolul tocmai de a-i împiedica să bată. Atmosfera printre deținuți a devenit încordată, fiindcă au conștientizat că mutările erau făcute pe criterii politice, nu medicale, și veneau ca o confirmare a promisiunii lui Sepeanu că demascările vor începe și la Târgu Ocna, deși nu vor fi atât de violente precum cele din Pitești².

Eugen Munteanu susține că s-au simțit „încurajați de cele obținute” după discuțiile cu Nemeș și Șleam, ceea ce l-a determinat să încerce o acțiune de masă. Aceasta a eșuat din cauza „simulării sinuciderii” de Virgil Ionescu, „care după o oră n-a mai avut nimic”³. Ionescu era descris de colegi ca fiind „un element deosebit, premiant de onoare al Liceului Sfântul Sava din București și un strălucit student

1. *Ibidem*, pp. 391-394.

2. Aristide Lefa, *op.cit.*, p. 93.

3. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236.131, f. 124v.